

Oponentský posudek disertační práce Mgr. Šárky Dziurové *Koncept vědění v díle Philipa Sidneyho*

Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická

Šárka Dziurová zpracovala disertační práci (146 s.) věnovanou zajímavému tématu na pomezí intelektuálních dějin, dějin literatury a dějin vědy. Deklarovaným cílem práce je „výklad Sidneyho konceptu vědění na základě analýzy jeho děl s přihlédnutím k jeho biografii a korespondenci“. Autorka zpracovala poměrně velké množství sekundární literatury, edic a překladů, okrajově pracovala i se starými tisky.

Práce je poněkud nepřehledně strukturovaná do dvou úvodních kapitol a následujících dvou částí dále členěných do kapitol a subkapitol. Číslování kapitol je v každé části samostatné, což mírně znepřehledňuje orientaci v práci. V úvodu se autorka věnuje přehledu literatury a pramenů, většinou však jen konstatuje, že nějaká kniha či studie existuje; jedná se tak o pouhý výčet titulů a autorů, který jen ve větách opakuje to, co lze nalézt v bibliografii. Chybí kritické zhodnocení předchozího bádání. Velmi málo se dozvíme o metodologickém zakotvení práce. Jakoby mimochodem je na konci úvodu zmíněn nový historismus a pojem self-fashioning bez odkazu na konkrétní práce a jenom s velmi vágním poukazem na nutnost zkoumat literární text v kontextu autorova života a dalších pramenů neliterární povahy (s. 8). Podrobnější diskusi by si v úvodu zasloužily i pojmy vědění, poezie a jejich společenské role. Tato centrální témata práce jsou sice v úvodu zmíněna, ale nejsou vlastně formulovány žádné badatelské otázky nebo teze, jež by definovaly autorčin originální přístup.

Kapitola *Renesanční intelektuální a korespondenční sítě jako prostředek komunikace a sebe prezentace* je zkompileovaná na základě sekundární literatury. Na příkladu Sidneyho korespondenční sítě pak autorka specifikuje praxi fungování renesanční korespondence, včetně volby jazyka, aktu psaní a doručování dopisů. Stranou zůstává např. geografický horizont, jen okrajově je zmíněn významný koncept self-fashioning, aniž by se autorka pokusila jej využít při interpretaci Sidneyho dopisů. Rovněž okrajově jsou zmíněny projekty Mapping the Republic of Letters a Early Modern Letters Online; z formulace však není jasné, že jejich součástí jsou databáze, s nimiž je možné pracovat online, odkaz na ně tu měl být uveden. Není příliš jasné, proč tato kapitola, jejíž větší část se zabývá Sidneyho korespondencí, nikoli obecnou problematikou renesančních komunikačních sítí, je ve struktuře práce předsunuta před první část, věnovanou jeho biografii. V celku posuzované disertace to působí nepromyšleně a neorganicky.

V první části se autorka zaměřuje na Sidneyho biografii a deklaruje zajímavý cíl, totiž ukázat na základě životopisu počátky jeho poetického konceptu, politického myšlení a jeho pojetí vědění. Po subkapitole věnované rodinnému zázemí věnuje autorka pozornost především Sidneyho kavalířské cestě. K nejzajímavějším pasážím této části patří korespondence mezi Sidneyem a francouzským diplomatem a protestantským intelektuálem Hubertem Languetem. Autorka cituje řadu dopisů, které pojednávají o postupu vzdělávání mladého kavalíra a obsahují řadu doporučení jeho mentora Langueta. Škoda, že citáty prochází v podstatě chronologicky a nepokusila se o nějakou hlubší tematickou analýzu, případně o srovnání s dalšími prameny ke vzdělávání mladých aristokratů, které by ukázalo, v čem byly Languetovy rady běžným dobovým standardem a zda a do jaké míry byly v některých ohledech specifické. Radí-li Languet Sidneymu, aby nejezdil do Říma, a varuje-li ho před „bandity“, spíše měl na mysli jezuitu než katolickou církev, jak uvádí autorka. Spiklenecké

teorie ohledně jezuitů, jako původu veškerého zla, byly v té době v Anglii velmi rozšířené. Někde autorka zbytečně zdvojuje informace obsažené v dopisech, když je jednak překládá v poznámce, za druhé pak parafrázuje v textu, a to bohužel bez interpretace (např. s. 35). Autorka mohla například již zde interpretovat na základě korespondence dobové představy o melancholii, která je v dopisech zmiňována a k níž se později vrací v kapitole o Sidneyho díle.

Speciální podkapitola je pak věnována Sidneyho cestě do Polska a jeho kontaktům s významným humanistou Andreasem Dudithem, který je představen biografickým medailonkem. Zde autorka opět staví především na sekundární literatuře, přičemž zcela opomíjí jak polskou literaturu k tématu (především práce Lecha Szczuckého, relevantní z hlediska dějin astronomie, filosofie i vědy obecně), tak studie, které Dudithovi a jeho vratislavskému okruhu průkopnický věnoval již na přelomu 60. a 70. let Ivo Kořán, ještě před prvním anglickým vydáním přelomové Evansovy syntézy věnované Rudolfovi II. a jeho světu, již ostatně autorka bohužel využívá zcela okrajově.

Klíčovým tématem pro potenciální přínos práce je Sidneyho a Languetova cesta do českých zemí a jejich kontakty s českými učenými kruhy. Sidneyho a Languetova korespondence přináší doklady zejména o kontaktech s moravským zemským lékařem Tomášem Jordánem a s astronomem a lékařem Tadeášem Hájkem z Hájku. V historické práci pojednávající o raném novověku nelze napsat „společně navštívili dnešní Maďarsko“, nýbrž výhradně „navštívili Uhry“. Přestože autorka reviduje jeden drobný biografický údaj ohledně synů Tadeáše Hájka a jejich studií v Anglii, celkově se její zpracování tématu opírá opět o sekundární literaturu, a pokud využívá vydanou korespondenci, její obsah jen reprodukuje a nepokouší se o mnohostrannější interpretaci. Náznak pokusu o určitou interpretaci lze spatřovat v pasáži zamýšlející se nad označením „náš přítel“, její potenciál však není využit (s. 53-55). Autorka zjevně nezná rozsáhlou literaturu o rituálech a rétorice přátelství v raně novověké republice učenců. Rovněž se nepokouší rozšířit si pramennou základnu, pokud jde o téma studií Hájkových synů, například o editované univerzitní matriky. Navíc zdá se, že citáty z edice dopisů jsou okopírované z online zdrojů a často jsou ponechány bez oprav – např. dvě následující slova se často slívají v jedno. V následující pasáži pak toto needitované kopírování dosahuje až komického efektu, kdy strojové čtení nerozliší mezi s a f a autorka klidně ponechá v citátu „wifdome“, „afcribe“, „fent“, „fuceffion“, atd. To by nepochybně potěšilo Monthly Python, ale oponenta disertace to rozhodně netěší.

V další podkapitole se autorka v intencích biografického chronologicky uspořádaného narativu zabývá stagnací Sidneyho politické kariéry a jejími příčinami, mezi něž patřil i neúspěch jeho diplomatické mise do Prahy. Na základě převážně sekundární literatury pak autorka poutavě líčí setkání Sidneyho s Rudolfem II. a s jezuitou Edmundem Kampiánem. V této souvislosti se autorka vymezuje vůči interpretacím, které se snaží kontakty s Kampiánem a některými dalšími katolíky vyložit jako důkaz Sidneyho tajného katolictví. Krach kariéry diplomata a milostný neúspěch pak podle autorky (ve shodě se sekundární literaturou) nastartoval období jeho aktivní literární tvorby. Některé významné epizody související s tím, že Sidney upadl v nemilost královny Alžběty, jako byl konflikt a chystaný souboj s Edwardem de Vere, autorka přechází mlčením.

V následující podkapitole představuje autorka Sidneyho jednotlivá díla zasazená do biografického kontextu. Opírá se přitom o sekundární literaturu a dochází k závěru, že jeho

díla poetická i teoretická (ba dokonce i překlady) „jsou vzájemně provázaná a tvoří ... jednotný poetický koncept, který měl podnítit diskuzi ohledně prospěšnosti poezie v otázce řešení aktuálních politicko-společenských problémů“ (s. 82). V závěru první části pak autorka nejen shrnuje poslední léta Sidneyho života a okolnosti jeho smrti, nýbrž velmi zdařile shrnuje specifický přínos jeho literárních děl pro rozvoj anglické literární kultury.

Druhá část práce, bohužel o poznání kratší než část biografická, se zaměřuje na centrální téma disertační práce, totiž na koncept vědění v Sidneyho díle. Vzhledem k mimořádné úloze, kterou Sidney přisuzuje poezii v rámci systému vědění, zkoumá autorka nejprve jeho poetický koncept. Na úvod diskutuje dobové názory na poezii, včetně těch značně kritických, které dominovaly podstatné části obecně sdílených názorů. Sidney oproti tomu ve své Obraně básnictví hájí úlohu poezie v dobovém vědění, neboť poezie může „měnit způsob, jakým myslíme a jednáme, a tím vede ke ctnostnému jednání“ (s. 91). Jeho výklad ovšem není systematický, ale řídí se spíše rétorickými pravidly, proto se autorka snaží rekonstruovat čtyři základní témata („pilíře“) jeho konceptu vědění. Jedná se o klasifikaci vědění, morální a společenskou úlohu poezie, uplatnění poezie v národním jazyce a obranu poezie proti námitkám. Poezii chápe jako druh vědění, poněvadž je vytvářena básníkem-tvůrcem v analogii k božskému stvořiteli jako „druhá příroda“ či „analogické univerzum“. Autorka detailně dokládá, jak Sidney staví na tomto argumentu a prezentuje poezii jako nejvýznamnější a nejstarší z věd. Dále autorka zkoumá morální a politické implikace plynoucí z tohoto mimořádného postavení poezie. Bohužel se blíže nevěnuje motivu vymýcení tyranie, které na několika místech práce uvádí jako Sidneyem deklarovaný cíl poezie; větší prostor však věnuje pojetí pastorální krajiny v Arkádii a morálním naučením spojeným s jednotlivými postavami, která představují praktickou realizaci teoretických postulátů a vytvářejí „slovní obrazy“ reprezentující abstraktní ideje. Další subkapitolu věnuje autorka tématu budování nové poetiky v anglickém jazyce, přičemž Sidney a jeho souputníci ze skupiny Areopagus používali pro tento program pozoruhodnou metaforu zakotvenou v politickém životě „ustavení království vlastního jazyka“. Bylo by zajímavé prozkoumat širší kontext této metafory, stejně jako věnovat větší pozornost překladu Žalmů Sidneyem a jeho sestrou v kontextu anglických překladů Žalmů od 15. století, aby lépe vynikl jeho specifický „národní“ význam. V této souvislosti lze položit otázku, zda byl Sidneyho „jazykový patriotismus“ v nějakém vztahu k dobovým konceptům protestantské Anglie jako vyvoleného národa? V poslední subkapitole druhé části se autorka zaměřuje na Sidneyho vyvrácení námitek vůči poezii a její užitečnosti. Škoda, že autorka nevěnovala více pozornosti jeho použitým rétorickým strategiím či tématu cenzury spojenému s jeho obranou poezie. Možná by také stálo za větší pozornost rozpracování tématu poezie a paměti. Do jaké míry byl Sidney obeznámen s dobovými koncepty umění paměti? A pokud ano, hrály nějakou roli v jeho konceptu poezie jako významné součásti vědění?

Seznam literatury je opět poněkud nejasně strukturován. Mezi prameny jsou uváděny edice a překlady, mezi archivními prameny pak staré tisky i edice z 19. století. Nejasná je kategorie Doplňující literatura. Za nedostatek lze považovat, že autorka neuvádí stránkový rozsah u studií a kapitol. Odeonský překlad Astrofel a Stella je v bibliografii uveden dvakrát na různých místech, jednou pod jménem Sidneyho mezi prameny, podruhé pod jménem překladatele Aloise Bejblíka mezi sekundární literaturou. V druhém případě jde nepochybně o Bejblíkovu doprovodnou studii, protože však autorka neuvádí stránkový rozsah a název je identický s názvem celé knihy, působí to matoucím dojmem.

Práce neprošla autorskou redakcí a bohužel obsahuje značné množství překlepů, gramatických chyb a stylistických lapsů. Některé uvádím v příloze k tomuto posudku.

Disertační práce Mgr. Šárky Dziurové má nedostatky, ale i nepominutelné klady, které odpovídají požadavkům kladeným na práci k získání titulu PhD. Proto s jistými výhradami, které se jistě stanou předmětem obhajoby a následného jednání zkušební komise, doporučuji práci k obhájení.

V Praze, 10. ledna 2022

PhDr. Vladimír Urbánek, PhD.

Filosofický ústav AV ČR, v.v.i.

Příloha k posudku:

Některé překlepy a stylistické nesrovnalosti

- s. 4 Genealogy – má být: Genealogy; Wordenovi – má být: Wordenových
- s. 4 – nepraktické uvádění názvů studií bez kurzívy či uvozovek – u studie Pii Härter, která má velmi dlouhý a členitý název si tak čtenář není jistý, zda se stále jedná o titul
- s. 5 – baron Žerotín mohl být identifikovaný nebo alespoň okomentovaný jako nejistý
- s. 6 – tyto odvětví – má být: tato odvětví; nástroj, jež má být: nástroj, jenž
- s. 10 vlké – má být: velké; univerztní – má být: univerzitní
- s. 24 složila cesta – má být: sloužila cesta
- s. 26 zlepšení civilního života a umění – špatný překlad – občanského života
- s. 27 vůdce protestantské otázky – česky nejde říci – vůdce protestantské strany
- s. 38 desatera svobodných umění – má být: sedmero
- s. 39 ve Vroclavi – buď česky ve Vratislavi nebo polsky ve Wroclavi
- s. 44 Omylem uvedeno Tomáš Gellner, správně má být Gustav Gellner, jak autorka uvádí na jiných místech i v bibliografii.
- s. 46 to honout – má být: to honour; náklonost – má být: náklonnost
- s. 49 našel i zálibu v poezii, když skládal tzv. minuce – Spojitost mi uniká.
- s. 51 Hájkových synů – má být: Hájkových
- s. 56 – datum není maskulinum, ale neutrum
- s. 57 – horlivý do studia – spíše horlivý ve studiu

s. 58 - *Privy-Councell* – má být: *Privy-Council*

s. 58 – possession – má být: possession

Na s. 70 se příjmení Julia Caesara Scaligera ocitlo o řádek níže, čímž vytvořilo nesmyslné tvrzení o Juliovi Caesarovi.

s. 76 - dokončil jí – má být: dokončil ji; inspirací v procesu – má být: inspirací procesem; jedním z motivů, které inspirovali – má být: jedním z motivů, které inspirovaly

s. 90 - koncept je tak podobný, jako u Sidneyho *spíše* koncept je podobný konceptu Sidneyho

s. 94 - vědou (*sapientia*) - má být: vědou (*scientia*)

s. 95 – učenům – má být: učencům

s. 105 – seond – má být: second

s. 121 - vyhází z formy – má být: vychází z formy; o je mu – má být: co je mu

s. 140 og místo of

Stewart Pears a Steuart Pears – nejednotnost psaní